21.4.2026 Dnro 272/ D.a.4/2026

Eduskunnan sivistysvaliokunta

SiV@eduskunta.fi

Saamelaiskäräjien asiantuntijalausunto koskien yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomusta eduskunnalle

Asia: K 2/2026 vp Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026

Saamelaiskäräjät kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa sivistysvaliokunnalle koskien yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomusta eduskunnalle 2026. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus on laaja katsaus yhdenvertaisuusvaltuutetun huomioihin yhdenvertaisuuden toteutumisen haasteista eri väestöryhmien osalta viimeisen neljän vuoden ajalta. Kertomuksessa tarkastellaan myös saamelaisten asemaa, erityisesti luvussa kolme, joka käsittelee syrjintää ja yhdenvertaisuutta. Saamelaiskäräjät tuo asiantuntijalausunnossaan huomionsa tähän lukuun. Lisäksi Saamelaiskäräjät haluaa tuoda lausunnossaan saamelaisnäkökulman koskien luvun seitsemän naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan katsausta.

Saamelaisväestön yhdenvertaisuuden toteutuminen

Saamelaisväestön yhdenvertaisuuden toteutumisessa korostuvat erityisesti kielelliset oikeudet, kulttuuristen oikeuksien turvaaminen sekä tosiasiallinen yhdenvertainen pääsy julkisiin palveluihin. Vaikka lainsäädäntö tunnistaa saamelaisten erityisaseman ja oikeudet, käytännön toteutuksessa on edelleen merkittäviä puutteita, kuten kertomuksessakin tulee ilmi. Saamelaisten yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta on keskeistä, että saamelaisväestön kielelliset oikeudet turvataan tosiasiallisesti. Oikeus saada palveluja saamen kielillä on oleellinen osa yhdenvertaisuutta ja vaikuttaa suoraan saamelaisten mahdollisuuksiin osallistua, asioida ja käyttää oikeuksiaan yhdenvertaisesti muun väestön kanssa. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen esiin nostamat havainnot vahvistavat käsitystä siitä, että saamelaisten oikeuksien toteutuminen edellyttää viranomaisilta systemaattisempaa ja pitkäjänteisempää otetta.

Lisäksi on tärkeää todeta, että yhdenvertaisuuden edistäminen saamelaisväestön osalta ei ole vain syrjinnän kieltoon liittyvä kysymys, vaan se edellyttää aktiivisia toimenpiteitä ja positiivisia erityistoimia. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen kaltaiset koonnit tarjoavat tietopohjaa lainsäädännön kehittämiselle, viranomaistoiminnan arvioinnille sekä resurssien suuntaamiselle. Saamelaiskäräjien näkökulmasta yhdenvertaisuusvaltuutettu tekee merkittävää työtä saamelaisten oikeuksien kehittämisen eteen osaltaan.

Saamelaisia koskevien perusoikeuksien tarkoituksena on luoda tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tukevia erityistoimenpiteitä ja varmistaa edellytykset alkuperäiskansa saamelaisten kulttuurin säilymiselle. Saamelaisille on perustuslaissa turvattu oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (PL 17.3 §) sekä kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto

Saamelaiskulttuurikeskus Sajos
FIN-99870 Inari
www.samediggi.fi
Tel. +358 (0)10 839 3100
etunimi.sukunimi@samediggi.fi

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/24055ea6-9378-4092-9e6d-870de7ce7dde
visma sign
www.vismasign.com

(121.4 §). Nämä perusoikeudet vahvistavat saamelaisten aseman alkuperäiskansana kansainvälisistä sopimuksista ilmenevine oikeuksineen.

Saamelaisten kulttuurin käsitteeseen kuuluvat kielen, perinteisen tiedon ja kulttuuriperinnön lisäksi myös muun muassa luontosidonnaiset saamelaisten perinteiset elinkeinot (kalastus, poronhoito, käsityö, metsästys ja keräily sekä näiden nykyaikaiset harjoittamisen muodot). Perinteisten elinkeinojen sisältyessä saamelaisten kulttuurin käsitteeseen myös saamelaisten kotiseutualueen maiden, vesien ja luonnonvarojen käyttö kuuluu perustuslain mukaan itsehallinnon alaan.[1] Paradoksaalista on, että kun saamelaisten kulttuuri-itsehallinto alun perin kirjattiin perustuslakiin ja saamelaiskäräjälakiin, jätettiin saamelaisten maaoikeudet kuitenkin erikseen ratkaistavaksi muussa lainsäädännössä, vaikka perinteiset elinkeinot nimenomaisesti kuuluvat saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon piiriin. Lukuisista valtion teettämistä selvityksistä ja tutkimuksista huolimatta niistä ei edelleenkään olla säännelty lainsäädännössä siinä määrin, että niiden voitaisiin katsoa heijastavan perustuslain ja kansainvälisen oikeuden velvoitteita.[2]

Edellä mainittu huomioon ottaen Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että seuraavassa hallitusohjelmassa näkyy selvästi tahtotila kehittää saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja saamelaisten kotiseutualueen maihin ja vesiin liittyviä saamelaisten oikeuksia perustuslain, kansainvälisten sopimusten ja 1.8.2025 voimaan tulleen uuden saamelaiskäräjälain hengen mukaisesti. Myös saamelaisten totuus- ja sovintokomissio on esittänyt lukuisia elinkeinoihin sekä maan- ja vedenkäyttöön liittyviä toimenpide-ehdotuksia. Niiden toimeenpano on aloitettava välittömästi ja laajemmat hankkeet otettava huomioon seuraavasta hallitusohjelmasta neuvoteltaessa, kuten yhdenvertaisuusvaltuutettu on kertomuksessaan esittänyt.

Lisäksi Saamelaiskäräjät haluaa kiinnittää erityistä huomioita muutamiin kertomuksessa nostettuihin asioihin. Kappaleessa 3.5. käsitellään syrjinnälle alttiiden ryhmien yhdenvertaisuuden edistämistä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on antanut suosituksia saamelaisten yhdenvertaisuuden parantamiseen. Suositukset liittyvät saamelaiskäräjälain toimeenpanoon, oikeuteen saamenkieliseen koulutukseen kotiseutualueen ulkopuolella, saamen kielen taitoisen sosiaali- ja terveyspalveluiden ammattilaisten koulutusta sekä saamelaisten totuus- ja sovintokomission suositusten toimeenpanon aloittamista. Saamelaiskäräjät voi yhtyä näihin suosituksiin.

Kielelliset oikeudet

Saamelaisväestön yhdenvertaisuuden toteutuminen on haasteellista, sillä saamenkieliset palvelut eivät useimmiten ole suomenkielisten palvelujen kanssa yhdenvertaisia. Tämä lähtökohta korostaa erityisesti niiden saamelaisen vammaisten tai muiden syrjinnänvaarassa olevien henkilöiden tilannetta, jotka ovat jo lähtökohtaisesti moninkertaisessa marginaalissa.

Kertomuksessa todetaan kielellisten oikeuksien osalta, että oikeudet ovat vahvistuneet, mutta lainsäädäntöä on edelleen päivitettävä vastaamaan tämänhetkistä tilannetta. Lainsäädännöllinen uudistustarve koskee kuten kertomuksessa todetaankin, koulutusta koskevaa lainsäädäntöä, mutta

[1] Saamelaisten itsehallinto Suomessa - dynaaminen vai staattinen? Tutkimus perustuslaissa turvatun saamelaisten itsehallinnon kehittymisestä lainsäädännössä vuosina 1996–2015. Juha Guttorm 2018, s. 98. Saatavissa: https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63446

[2] Ks. esim. Saamelaiskulttuurin heikentämiskielto ja viranomaisten aktiivinen velvoite turvata perinteisten elinkeinojen harjoittamisen ja kehittämisen edellytykset. Leena Heinämäki, Lakimies 1/2021, s. 8. Saatavissa: https://www.edilex.fi/lakimies/225220001.pdf

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/24055ea6-9378-4092-9e6d-870de7ce7dde
visma sign
www.vismasign.com

Saamelaiskäräjät on esittänyt, että saamen kielilakia (1086/2003) on tarvetta uudistaa ja vastaamaan nykyisiä tarpeita paremmin.

Digitalisaatio ja saamen kielet

Syrjintää ja yhdenvertaisuutta käsittelevässä osiossa käsitellään tekoälyn ja digitalisaation vaikutuksia yhdenvertaisuuteen. Kertomuksen mukaan digitaalisten palveluiden suunnittelussa, kehittämisessä ja käyttöönotossa on huomioitava eri käyttäjien mahdollisuudet asioida sähköisiä asiointikanavia käyttäen. Saamelaiskäräjät on tuonut useaan otteeseen huolensa saamenkielisten digitaalisten asiointikanavien puutteesta. Saamen kielilain nojalla saamelaisilla on oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisasioinnissa, niissä viranomaisissa joihin saamen kielilakia sovelletaan. Tämä oikeus koskee myös digitaalista asiointia. Valitettavasti Suomessa nyt digitaalisia palveluita ei kehitetä yhdenvertaisesti eri väestönryhmille, joille on kuitenkin kielelliset oikeudet turvattu kielilainsäädännöllä.

Saamelaiskäräjät on suositellut, että lainvalmistelijat kiinnittäisivät erityisetä huomioita saamelaisten kielellisiin oikeuksiin digitaalisia palveluita koskevassa lainsäädäntövalmistelussa. Viranomaiset, joilla on jo digitaalisia asiointipalveluita, mutta eivät tarjoa mahdollisuutta saamenkieliseen asiointiin, tulisi korjata tilanne välittömästi. Asiaan on kiinnitetty huomioita myös hallituksen kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisessa vuodelta 2025[3].

Naisiin kohdistuva väkivalta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu antaa ensimmäistä kertaa eduskunnalle kertomuksensa, jossa käsitellään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja annetaan suosituksia väkivallan vastaisen lainsäädännön ja politiikkatoimien kehittämiseksi. Saamelaiskäräjin näkemyksestä on hyvin merkityksellistä, että Suomessa toimii kansallinen itsenäinen ja riippumaton naisiin kohdistuvan väkivallan raportoija ja asiasta raportoidaan eduskunnalle.

Suomi on sitoutunut naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseen ja torjumiseen Euroopan neuvoston yleissopimuksella eli niin sanottu Istanbulin sopimuksella. Valtioneuvoston asetuksella perustettu naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta NAPE. NAPEn toiminnan kautta on saatu rahoitusta hyvinvointialueiden tukemiseen ja SERI-tukikeskusten kansalliseen koordinaatioon. SERI-tukikeskustoiminnan osalta on selkeästi osoitettavissa rahoituksen kohdistuminen myös saamelaisväestön palveluihin. Saamelaisalueelle SERI-tukikeskus on perustettu Ivaloon sekä Rovaniemelle. Seksuaalisen väkivallan uhreille suunnatuista tukipalveluista löytyy tietoa Suomen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) nettisivuilta kahdella kolmesta Suomessa puhutulla saamen kielellä.

Muilta osin Saamelaiskäräjät on todennut, että Istanbulin sopimuksen toimeenpanon osalta saamelaisväestöön kohdistuneet toimet ovat olleet vähäisiä. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa tuodaan kuitenkin esiin, että esimerkiksi vammaisten ja marginalisoitujen naisten väkivaltakokemukset ovat yleisempiä kuin väestöllä keskimäärin. Siitä syystä Saamelaiskäräjät onkin esittänyt saamelaisnäkökulmasta seuraavia tarpeita tilanteen kehittämiseksi:

[3] Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025, Valtioneuvoston julkaisuja 2026:2

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/24055ea6-9378-4092-9e6d-870de7ce7dde
visma sign
www.vismasign.com

1. Turvakotipalvelut

Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perhe väkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä GREVIO on vaatinut Suomea lisäämään naisille tarkoitettujen turvakotien määrää, sekä parantamaan turvakotien saavutettavuutta haavoittuville ryhmille, kuten romaninaisille, vammaisille sekä päihteitä käyttäville naisille. Suomessa on toiminnassa 29 turvakotia, joista pohjoisin sijaitsee Rovaniemellä. Turvakodit on huomioitu myös Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa. Hallituksen Tasa-arvo-ohjelmaan on kirjattu toimenpide turvakotien perhepaikkojen lisäämisestä alueille, joissa niitä ei ole riittävästi tai joista palvelu puuttuu vielä kokonaan, kuten saamelaisten kotiseutualue. Myös GREVIO on huomauttanut Suomea tarpeesta lisätä kielellisesti ja kulttuurisesti sopivia yleisiä ja erityistukipalveluja saamelaisnaisille. Erityistä huolta on herättänyt se, ettei saamelaisten kotiseutualueella ole yhtään toimivaa turvakotia. Saamelaisten kotiseutualue on pinta-alaltaan ja välimatkoiltaan todella laaja alue.

2. Tiedontuotanto ja koulutus:

On nähty tarve saamelaisiin naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan tietopohjan vahvistamineen väkivallan ehkäisemisessä ja torjunnassa. Kansallisiin vähemmistöihin kuuluvista kuten saamelais- ja romanitaustaisten naisten kokemasta väkivallasta Suomessa ei ole kattavaa ajantasaista tietoa. Ruotsissa sekä Norjassa saamelaisnaisten on havaittu altistuvan lähisuhdeväkivallan eri muodoille selvästi saamelaisia miehiä sekä valtaväestöön kuuluvia naisia enemmän. Saamelaisista saatavaa säännöllistä väkivaltaan liittyvää tietopohjaa ei nykyisellään ole saatavilla. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa todetaan että, järjestelmällinen tiedonkeruu tekisi väkivaltaa näkyväksi ja mahdollistaisi jälkikäteisen seurannan ja arvioinnin palvelujen riittävyydestä. Lisäksi on noussut esiin tarve kouluttaa väkivaltaa kokeneita saamelaisia kohtaavia ammattilaisia saamelaiskulttuurin erityispiirteistä.

3. Seri-palvelut:

GREVIO on kehottanut painokkaasti Suomea lisäämään seksuaaliväkivallan uhreille tarkoitettujen Seri-tukikeskusten määrää sekä poistamaan esteitä uhrien pääsystä niiden tuen piiriin. Seri-tukikeskusverkosto on saatu valtakunnallisesti valmiiksi ja Suomessa on 25 Seri-tukikeskusta. Pohjoisimmat niistä Ivalossa ja Rovaniemellä. Pohjoisimmista SERI-palveluista puuttuu saamenkielinen ja kulttuurinen mukainen osaaminen. Nollalinjan palveluita ei ole saatavilla millään suomessa puhutulla saamen kielellä.

Saamelaiskäräjät on myös esittänyt, että Nape-toimikunnassa tulisi olla saamelaisedustaja. Lisäksi Saamelaiskäräjien mielestä tarvitaan selkeämmin saamelaisiin kohdistuvien toimenpiteiden määritellyt vastuu- ja koordinaatiotahot seuraamaan ja huomioiman saamelaisiin kohdistuvia toimenpiteitä. Usein saamelaisten palveluiden kehittämiseen on valtionhallinnossa kohdennettu hyvin pieniä ja vähäisiä resursseja, jolloin käytännössä edistämis- ja kehittämistoimille ei ole osoitettu resursseja laisinkaan. Saamelaiskäräjät yhtyy yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa esille nostettuun suositukseen, että valtioneuvostotason koordinaatiota on vahvistettava ja resursseja korvamerkittävä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi.

Inarissa 21.4.2026

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/24055ea6-9378-4092-9e6d-870de7ce7dde
visma sign
www.vismasign.com

Tuomas Aslak Juuso
Puheenjohtajan sijainen

Anne Kirste Aikio
erityisasiantuntija, kielelliset oikeudet

Saamelaiskäräjien puheenjohtajan sijainen hyväksyi lausunnon 22.4.2026.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut juridinen erityisasiantuntija Sarita Kämäräinen.

Saamelaiskulttuurikeskus Sajos
FIN-99870 Inari
www.samediggi.fi

Tel. +358 (0)10 839 3100

etunimi.sukunimi@samediggi.fi

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/24055ea6-9378-4092-9e6d-870de7ce7dde

visma sign
www.vismasign.com

SIGNATURES **ALLEKIRJOITUKSET** **UNDERSKRIFTER** **SIGNATURER** **UNDERSKRIFTER**

This document contains 5 pages before this page
Tämä asiakirja sisältää 5 sivua ennen tätä sivua
Detta dokument innehåller 5 sidor före denna sida
Dokumentet inneholder 5 sider før denne siden
Dette dokument indeholder 5 sider før denne side

TUOMAS ASLAK JUUSO
Company - Yritys - Företag - Selskap - Virksomhed: SK
4a5decd8-f4b7-4a0a-ba35-14f91792dec6 - 2026-04-21 16:12:39 UTC +03:00
BankID / MobileID - 0882c5bb-ba7b-4c48-b190-d5919512620a - FI
Authority to sign - Asemavaltuutus - Ställningsfullmakt - Autoritet til å signere - Myndighed til at underskrive

ANNE KIRSTE AIKIO
Samediggi/Saamelaiskäräjät, FI10525353, Menesjärventie 2A, 99870, Inari
3bc6be1c-d8bd-46f9-911b-a27b20079a99 - 2026-04-22 07:20:48 UTC +03:00
BankID / MobileID - 063aec0e-66b3-41c0-a966-b8ddf0054475 - FI
Authority to sign - Asemavaltuutus - Ställningsfullmakt - Autoritet til å signere - Myndighed til at underskrive

authority to sign	asemavaltuutus	ställningsfullmakt	autoritet til å signere	myndighed til at underskrive
representative	nimenkirjoitusoikeus	firmateckningsrätt	representant	repræsentant
custodial	huoltaja/edunvalvoja	förvaltare	foresatte/verge	frihedsberøvende